

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΕΝΩΣΗ

ΟΙ ΒΟΥΔΙΣΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΟΧΗΜΑΤΑ (YANA) ΤΟΥ ΒΟΥΔΙΣΜΟΥ

Ο Βούδας, μετά την εμπειρία της φώτισής του, ταξίδεψε σε ολόκληρη την Ινδία και δίδαξε επί 45 περίπου χρόνια. Τα είδη των ανθρώπων που παρακολούθησαν τις διδασκαλίες του ήταν ποικίλα. Δεδομένου δε ότι τα λόγια του δεν γράφονταν από κάποιους γραμματείς, ήταν αναπόφευκτο να δημιουργούνται διαφορετικές ερμηνείες. Ας μη ξεχνάμε ότι ο Βούδας δήλωνε ξεκάθαρα πως πρόθεσή του δεν ήταν να εκθέσει απλά κάποια θεωρία αλλά να δείξει στους ανθρώπους τον δρόμο προς τη λύτρωση. Κάθε άτομο μπορούσε να αποφασίσει μόνο του με ποιόν τρόπο θα ερμήνευε τις διδασκαλίες και ποιές πρακτικές θα εφαρμόζε.

Έτσι εξηγείται η ύπαρξη διαφορετικών ερμηνειών και, ως εκ τούτου, η γέννηση αντίστοιχων σχολών. Σύμφωνα με τον Λάμα Γκοβίντα “εάν κάποιος ρωτούσε πώς θα μπορούσαν να ταιριάζουν οι διάφορες παραδόσεις που παρουσιάζουν τη διδασκαλία του Βούδα, η απάντηση θα ήταν: το Ντάρμα του Βούδα είναι σαν θαυματουργός σπόρος που φυτεύτηκε στη γη και απ’ αυτόν βγήκε ένα δέντρο με βαθιές ρίζες, μεγάλα κλαδιά, φύλλα, άνθη και καρπούς. Κάποιοι εστιάζουν την προσοχή τους στις ρίζες, λέγοντας ότι εκεί θα βρουν το αληθινό Ντάρμα. Άλλοι αναζητούν το νόημα στα άνθη ή στους καρπούς. Όμως, αυτά τα διαφορετικά τμήματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ξεχωριστά. Όλα συμμετέχουν με τον τρόπο τους στη θεμελίωση και ανάπτυξη της διδασκαλίας”.

Ο Βουδισμός είναι απαλλαγμένος από την πικρή ασθένεια των αιρέσεων, δεν είναι χωρισμένος δογματικά σε αντιμαχόμενες «εκκλησίες». Αυτό έχει επιτρέψει τη δημιουργία περισσότερων από ένα «Οχήματα» (προς τη Φώτιση) και την άνθηση παράλληλων Σχολών (διδασκαλίας και άσκησης) μέσα σε κάθε ένα από αυτά τα «Οχήματα». Ας κάνουμε όμως μια σκιαγράφηση των κυριότερων αυτών Οχημάτων:

Η Χιναγιάνα δηλ. το Μικρότερο Όχημα, γνωστή επίσης και σαν Τεραβάδα – η παράδοση των Γερόντων – είναι το πιο παλιό Όχημα, το πιο απλό και το πιο άμεσα συνδεδεμένο με τη γραπτή παράδοση του Βουδισμού, κάτι σαν το δικό μας Πρωτοχριστιανισμό. Δίνει έμφαση στο μοναχικό βίο και την τήρηση άπειρων όρκων. Έτσι χρησιμοποιεί σαν κύρια μέθοδο και μέσο, την *Απάρνηση* (των εγκοσμίων και της αληθινής υπόστασης του εγώ).

Η παράδοση αυτή, που στη Σρι Λάνκα ονομάστηκε Θεραβάντα (Διδασκαλία των Αρχαίων), περιελάμβανε τις πρώιμες αποδόσεις του Ντάρμα, γραμμένες στη διάλεκτο Πάλι (Κανόνας Πάλι, 35 π.Χ.). Θεμέλιο της Θεραβάντα ήταν οι διδασκαλίες πάνω στις Τέσσερις Αλήθειες και ο Διαλογισμός. Ο όρος Χιναγιάνα εμφανίστηκε αργότερα (100 μ.Χ.).

Το πνευματικό πρότυπο της Χιναγιάνα είναι ο Αρχάτ. Ο όρος σημαίνει “αξιοτίμος” και στην πράξη αναφέρεται στον άγιο άνθρωπο. Ο Αρχάτ είναι ένα πρόσωπο, στο οποίο οι “εκροές” (δηλαδή η επιθυμία, η άγνοια και οι λανθασμένες απόψεις) έχουν εξαλειφθεί, έχει φτάσει στην πλήρη πραγμάτωση, έχει απαλλαγεί από την προσκόλληση στο “εγώ” και στο “δικό μου”, είναι εσωτερικά ελεύθερος και έχει ξεπεράσει τα πάθη των αισθήσεων.

Οι οπαδοί της Χιναγιάνα θεωρούν ότι από πνευματική άποψη οι άνθρωποι διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

α. Τους Μαθητές, που επιδιώκουν να φτάσουν στη λύτρωση, προσπαθώντας να γίνουν Αρχάτ.

β. Τους Πραττεκαβούδες (προσωπικούς Βούδες), που φτάνουν σε υψηλό επίπεδο πραγμάτωσης αλλά δεν έχουν ως κίνητρο να βοηθήσουν κι άλλους να αφυπνιστούν.

γ. Τους Βούδες, που φτάνουν στην πλήρη φώτιση και διδάσκουν το Ντάρμα σε όλα τα έμβια όντα, προκειμένου εκείνα να λυτρωθούν.

Η Μαχαγιάνα, δηλ. το Μεγαλύτερο Όχημα. Αναπτύχθηκε πέντε αιώνες αργότερα – Παρ’ όλο που αυτό το Όχημα δεν αρνείται τίποτα από τις αρχές της Χιναγιάνα, εδώ το ενδιαφέρον, ο κύριος ρόλος και η ευθύνη μετακινούνται από το Μοναχό και μεταφέρονται κυρίως στο Λαϊκό ακόλουθο. Το ιδανικό της Μαχαγιάνα είναι ο Μποντισάτβα (το όν το οποίο έχει διαποτιστεί από το πνεύμα της Φώτισης) που –σαν ένας πολίτης του κόσμου κατά την Ελληνική ορολογία– ξεπερνά το σκοπό της δικής του φώτισης και απελευθέρωσης και προτάσσει εκείνη όλων των άλλων όντων. Χρησιμοποιείται εδώ σαν κύριο μέσο η *ανάπτυξη της συμπόνιας* και του ελέους και τονίζεται εμφαντικά η απάρνηση της αληθινής υπόστασης όλων πλέον των φαινομένων. Κυρίαρχο επομένως ρόλο παίζει για τον ακόλουθο αυτού του Οχήματος, η κατανόηση του πιο δύσκολου γιά τη δυτική σκέψη, μεταφυσικού όρου, του όρου της Κενότητας.

Διάφορα είδη Βουδών εισάγονται με τον Μαχαγιάνα Βουδισμό. Ο Μαχαγιάνα Βουδισμός, ο οποίος άρχισε να αναπτύσσεται από περίπου τον 1ο αι. π.Χ., διαφέρει σε κάποια σημεία από τον αρχαίο (ή Τεραβάντα ή Χιναγιάνα) Βουδισμό. Από τα σημεία αυτά έχουν ενδιαφέρον: 1) Η εισαγωγή ενός απόλυτου, δηλαδή μιας υπερβατικής πραγματικότητας (όπως το Μπράχμαν του Ινδουισμού) από την οποία α) απέρρευσαν τα πάντα και η οποία β) αποτελεί και την ουσία των πάντων (της υπάρχουσας πραγματικότητας). Αυτό το απόλυτο, που είναι η Αληθινή Πραγματικότητα, έχει διάφορα ονόματα (π.χ. "Σώμα της Αλήθειας", "Πρωταρχικός Βούδας" κ.α.). 2) Ο πολλαπλασιασμός των κόσμων. Στον αρχαίο Βουδισμό υπήρχε αρχικά ένας κόσμος. Όμως με τα χρόνια, βαθμιαία, ο αριθμός των κόσμων μεγαλώνει, ώστε, τελικά, στον Μαχαγιάνα να έχουμε άπειρους κόσμους. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια τον πολλαπλασιασμό των Βουδών: όπως ο δικός μας κόσμος είχε το Βούδα του (τον Σακιαμούνι) και πριν από αυτόν άλλους και στο μέλλον τον Μαϊτρέγια, έτσι και οι άλλοι κόσμοι έχουν τους Βούδες τους. Κόσμοι υπάρχουν "καθαροί" (επειδή εκεί, στα όντα που τους κατοικούν, δεν υπάρχει η επιθυμία) και "ακάθαρτοι" (με το αντίθετο χαρακτηριστικό, όπως ο δικός μας). Οι Βούδες χωρίζονται ανάλογα σε "Ουράνιους" (που κατοικούν και διευθύνουν τους καθαρούς κόσμους) και σε "επίγειους". Η διάκριση είναι η ίδια όπως στον αρχαίο Βουδισμό. Μόνο που εδώ, στην κορυφή του παντός βρίσκεται το Απόλυτο, αμέσως κάτω από αυτό οι ουράνιοι κόσμοι, διαταγμένοι στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, και από κάτω οι ακάθαρτοι. Αυτή τη διάταξη του κόσμου εκφράζουν εικαστικά τα συμπαντογραφήματα που είναι γνωστά ως «μάνταλα». Το πιο γνωστό παράδειγμα Ουράνιου Βούδα είναι ο Βούδας Αμίντα, κύριος του "Δυτικού Καθαρού Κόσμου", ενώ επίγειο Βούδα ο Σακιαμούνι.

Στον Μαχαγιάνα Βουδισμό αναπτύχθηκε η πίστη στους λεγόμενους μποντισάτβα. Αρχικά μποντισάτβα σημαίνει μελλοντικός Βούδας. Στον Μαχαγιάνα συνήθως σημαίνει όντα που έχουν φωτιστεί, συνεπώς είναι Βούδες, αλλά δεν έχουν περάσει ακόμα στη Νιρβάνα. Και αυτό διότι καθυστερούν την έξοδό τους από τους κόσμους και την είσοδο στη Νιρβάνα, επειδή κατέχονται από συμπόνια για όλα τα όντα που αισθάνονται οδύνη και θέλουν να τα βοηθήσουν. Η πιο γνωστή μορφή μποντισάτβα σε όλη την Άπω Ανατολή είναι η Γκουάν γιν (στα κινεζικά) ή Γκουάνσε ουμ (στα κορεατικά) ή Κάννον (στα ιαπωνικά). Η "θεά του ελέους", όπως συχνά λέγεται, παρέχει κάθε είδους βοήθεια, ανακουφίζει τους κολασμένους, σώζει ψαράδες από την τρικυμία, προάγει τη γονιμότητα (μέρος αυτού του ρόλου της είναι ότι δίνει παιδιά σε άκληρες

μητέρες), προστατεύει επαγγέλματα κλπ. Η Γκουάνγιν ακούει με συμπόνια όλα τα αιτήματα, γι' αυτό για πολλούς αποτελεί τη θεότητα της καθημερινής προσευχής τους. Οι Βούδες θεωρούνται εμφανίσεις (αβατάρ) του Απόλυτου Βούδα. Οι μποντισάτβες μπορεί να είναι και αυτοί το ίδιο ή να είναι αβατάρ κάποιου Βούδα (π.χ. η Κάννον θεωρείται αβατάρ του Αμίντα, του οποίου το αγαλματίδιο έχει μπροστά στο στέμμα της). Με τη σειρά της, η Κάννον μπορεί να έχει δικές της αβατάρ, εφόσον εμφανίζεται με άπειρους τρόπους. Με τον πολλαπλασιασμό των Βουδών και των μποντισατβών, τους αβατάρ τους, την επακόλουθη λατρεία τους, την κατανομή σε αυτούς ρόλων κλπ., ο Μαχαγιάνα παίρνει στην πράξη μια μορφή πολυθεϊσμού (χωρίς θεωρητικά να είναι, εφόσον τα πάντα είναι το Απόλυτο).

Η Βαζραγιάνα, το Διαμαντένιο ή Αδιάφθορο Όχημα, αναπτύχθηκε κυρίως στο Θιβέτ. Χρησιμοποιεί μεθόδους για τη φώτιση πολύ αποτελεσματικές και δύσκολες και γι' αυτό εδώ είναι πρωταρχικής σημασίας η ύπαρξη και η προσωπική διασύνδεση του ακόλουθου με ένα αυθεντικό Δάσκαλο (Λάμια) της παράδοσης. Το Όχημα αυτό χρησιμοποιεί σαν προϋποθέσεις και βαθμίδες ανέλιξης τα δύο προηγούμενα Οχήματα, τα οποία διδάσκονται επίμονα και λεπτομερειακά. Μετά την κατάκτησή τους, χρησιμοποιεί τη μέθοδο της *Μετάλλαξης*, δηλαδή τη μετατροπή των βασικών παθών, (άγνοια, προσκόλληση, αποστροφή, οργή και ζήλια), στις πέντε Σοφίες: την Ισορροπία, την Ολοκληρωμένη Δραστηριότητα, τη Διακρίνουσα Σοφία, τη Γενναιοδωρία και τη Σοφία που βλέπει τα πάντα σαν Καθρέφτης (απροκατάληπτα).

Επίμετρο

Για να υπογραμμιστεί η ενότητα αυτών των τριών Οχημάτων, μεταφέρουμε εδώ μια παραδοσιακή για αυτά παρομοίωση: Η Χιναγιάνα προσφέρει τα θεμέλια του Ανακτόρου της Φώτισης. Η Μαχαγιάνα είναι εκείνη που παρέχει τα τοιχώματα και τις υπερκατασκευές και η Βαζραγιάνα αποτελεί το τελείωμά του, τη χρυσή του στέγη. Τέλος, στην Κίνα η Μαχαγιάνα συνάντησε τον Ταοϊσμό. Προϊόν αυτής της επαφής είναι το Ζεν.

ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΒΟΥΔΙΣΤΙΚΟ ZEN

Υπέρτατη κατηγορία της Κινέζικης Σκέψης είναι η Τάξη ή η Ολότητα. Εμβληματικό Σύμβολο της Ολότητας είναι το Τάο. Το Εμβληματικό Σύμβολο δεν απεικονίζει απλώς τον Φυσικό

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Κόσμο, αλλά συνιστά την δύναμη που τον εμψυχώνει και τον οργανώνει. Η Κινέζικη σκέψη αρνήθηκε την μεταφυσική διάκριση του Λόγου και του Κόσμου, ο Λόγος και ο Κόσμος κατοπτρίζονται, το Ταό είναι το αόρατο κέντρο αυτής της σχέσης. Ακριβώς γι' αυτό είναι μια Σκέψη εξίσου "συμπαντική" όσο και "ανθρωπιστική". Το Ταό δεν συνιστά την παράσταση μιας μνημειακής ή υπερφυσικής ή υπεραισθητής οντότητας, η οποία όπως στην αποφαστική θεολογία της χριστιανικής μεταφυσικής, εκφράζεται μόνο με αρνητικές μορφές. Το Ταό συντήκεται με τον κόσμο, με το είναι των πραγμάτων που συνεχώς συν-βαίνουν, δίχως να κατατείνει σ' ένα τέλος, είτε με την έννοια της χρονικής κατάληξης είτε με την έννοια του σκοπού. Ο θεμελιακός τόπος της κινέζικης σκέψης δεν είναι τι Είναι, όπως στη Δυτική φιλοσοφία, αλλά ο δρόμος (Τάο). Στον Δρόμο απουσιάζει κάθε μονιμότητα του Είναι και της ουσίας, κάθε δυνατότητα να εντοπιστούν ίχνη της πορείας και βέβαια αποκλείεται η τελεολογική θεώρηση του Είναι και η γραμμική αντίληψη του χρόνου. Ο Δρόμος δεν μπορεί να υφίσταται, να ενίσταται ή να καθίσταται, έτσι απουσιάζει κάθε δυνατότητα υποστασιακής κλειστότητας και παγίωσης των οντοτήτων. Ο δρόμος είναι διάβαση και όχι κατοίκηση, απ-ουσία και όχι ίχνος, κενότητα και όχι νόημα, άνοιγμα και όχι κατεύθυνση προς έναν σκοπό. Ο διαβάτης δεν κατοικεί πουθενά, διαβαίνει μέσω του μη είναι, της κενότητας, με αυτή την έννοια είναι δίχως εγώ, ανώνυμος και απών. Ο δρόμος είναι ο τόπος της απ - ουσίας και ο διαβάτης, δίχως εγώ, δίχως εαυτό, δίχως ονομα, δεν προσκολλάται σε τίποτα, ά-τοπος, μόνιμα καθ' οδόν. Ο διαβατης δεν αφήνει ίχνη επειδή συμπορεύεται με το διαβα των πραγμάτων. Το Ταό δεν είναι υπερβατικό Υποκειμενο που αυτοπροσδιορίζεται, ούτε μια μυστηριακή μεταφυσική οντότητα που κατοικεί στο επέκεινα των κοσμικών φαινομένων. Το Ταό είναι η Ολότητα της σχέσης των αντιθέτων, η Ολότητα, αόρατη ως τέτοια, μετέχει στα αντίθετα και διέπει το "βίο" τους.

Η Κινέζικη Σκέψη συλλαμβάνει τις αντιτιθέμενες δυνάμεις της Φύσης (Γίν και το Γιάνγκ), το Γίν και το Γιάνγκ αποτελούν εμβληματικά σύμβολα που επιτελούν την λειτουργία της ταξινόμησης και της εμψύχωσης του συνόλου των αντιθετικών πλευρών της Κοσμικής Τάξης (Ταό). Το Γίν και το Γιάνγκ συνδέονται αρμονικά και διέπουν τη ζωή του κόσμου και του πνεύματος. Η Κινέζικη Σκέψη διέπεται απόλυτα από τις ιδέες της Τάξης, του Συνόλου και του Ρυθμού στην αμοιβαία σχέση τους. Το γιάνγκ είναι το άρτιο ή το αρσενικό, το ζεστό και το φωτεινό και το γιν, το λειψό ή το θηλυκό, το κρύο και το σκοτεινό. Αυτές οι δύο αντιτιθέμενες, αλλά συμπληρωματικές δυνάμεις αποκαλύπτουν το Ρυθμό του Κοσμικού Γίνεσθαι (γι), ρυθμού που

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΕΝΩΣΗ**

είναι ταυτόχρονα κοσμικός, κοινωνικός, πολιτικός και που αποτελεί την ουσία του Ταό, της "Οδού".

Το Ταό ρυθμίζει το ρυθμό του κοσμικού γίνεσθαι και την εναλασσόμενη εκδήλωσή του (Γίν-Γιάνγκ), δεν συνιστά όμως υπερβατική αρχή που δημιουργεί τα όντα. Το Ταό κάνει τα όντα να είναι, δίχως το ίδιο να είναι ον. Το Ταό «είναι» οι μεταμορφώσεις των αντιθέτων. Μέσα στο φιλοσοφικό πλαίσιο που σκιαγραφήσαμε εγγράφεται και η σχέση της Βουδιστικής σκέψης με την Κινέζικη σκέψη. Όπως είπαμε, ο κινέζικος πολιτισμός ανέπτυξε μια βαθιά δεκτικότητα για την παροδικότητα και το φευγαλέο του Είναι. Αυτό συνιστά απόρροια της επιρροής της σκέψης του Βουδιστικού ζεν. Η θρησκευτικότητα του βουδισμού είναι μια θρησκεία της απουσίας, της απόσβεσης, μια θρησκεία της "κατοίκησης-πουθενά". Βέβαια, οι ιδέες του Ζεν υπήρχαν ήδη στην Κίνα σχεδόν δύο αιώνες πριν από την άφιξη των βουδιστών μοναχών. Για παράδειγμα, οι ιδέες που ομοιάζουν με το βουδιστικό ζεν υπήρχαν στη σκέψη του Σενγκ Τσάο και του Τάο Σεγκ, που έζησαν μεταξύ του 4ου και του 5ου αιώνα μ.Χ. Ο πρώτος υποστήριζε ότι η συγχώνευσή μας με ο Κενό ή Μη Ον για να είναι πραγματική πρέπει να είναι ολοκληρωτική. Ο δεύτερος δίδασκε ότι η βουδιστική φώτιση επιτυγχάνεται ακαριαία. Και οι δύο αυτές αντιλήψεις αποτελούν τις κεντρικές ιδέες που θα χαρακτηρίσουν τον μεταγενέστερο βουδισμό Ζεν, τόσο στην Κίνα όσο και αργότερα στην Ιαπωνία.

Η διδασκαλία του Ζεν αποβλέπει στην υπέρβαση των μεταφυσικών αντιθέσεων και της νοησιαρχικής θεώρησης του κόσμου. Επιχειρεί όχι να ερμηνεύσει και να κατανοήσει την αλήθεια με την ορθολογιστική διάνοια, αλλά να την νοιώσει, όργανο της μάθησης γίνεται η διαίσθηση. Η μάθηση στοχεύει στο να γίνει ο άνθρωπος αυθόρμητος, να δέχεται τη "φυσική ροή" του Πραγματικού, του Ενός-Παντός.

Ας παραθέσουμε δύο παραδείγματα, ενδεικτικά της φιλοσοφίας του βουδιστικού ζεν: Το πρώτο αφηγείται την ιστορία του δασκάλου Ζεν, Ίγκιου. "Λίγο πριν πεθάνει ο Νινακάβα τον επισκέφθηκε ο Ίγκιου, ο οποίος τον ρώτησε: - Να σε οδηγήσω παρά πέρα; Ο Νινακάβα αποκρίθηκε: - Ήρθα εδώ μόνος και θα φύγω από εδώ μόνος. Τι βοήθεια μπορείς να μου δώσεις εσύ; Ο Ίγκιου απάντησε: - Αν νομίζεις ότι πραγματικά έρχεσαι και πηγαίνεις, αυτή είναι η αυταπάτη σου. Ας σου δείξω την Οδό όπου δεν υπάρχει ερχομός και πηγαίμός. Με τα λόγια αυτά ο Ίγκιου είχε αποκαλύψει την Οδό τόσο καθαρά, που ο Νινακάβα χαμογέλασε και πέθανε."

Το δεύτερο παράδειγμα αφηγείται την ιστορία του μαθητή Γιοσού, ο οποίος ρωτάει τον Δάσκαλο Νάνσεν: - Ποια είναι η Οδός; Ο Νάνσεν είπε: - Η καθημερινή ζωή είναι η Οδός. Ο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Γιοσού ξαναρώτησε: - Μπορεί να μελετηθεί; Ο Νάνσεν είπε: - Αν προσπαθήσεις να τη μελετήσεις θα βρεθείς πολύ μακριά της. Και ο Γιοσού ρώτησε: - Αν δεν την μελετήσω πώς θα καταλάβω ότι είναι η Οδός; Ο Νάνσεν είπε: - Η Οδός δεν ανήκει στον κόσμο της αντίληψης ούτε κι ανήκει στον κόσμο της μη αντίληψης. Η νοητικότητα είναι αυταπάτη και η μη νοητικότητα είναι χωρίς νόημα. Αν θέλεις να φθάσεις την πραγματική οδό πέρα από κάθε αμφιβολία, βάλε τον εαυτό σου στην ίδια ελευθερία με τον Ουρανό. Μην τον ονομάζεις ούτε καλό ούτε όχι καλό. Με αυτά τα λόγια ο Γιοσού φωτίστηκε.” Παρακάτω θα διαφανεί, νομίζουμε, η σχέση του βουδιστικού ζεν με την Κινέζικη σκεψη.

Συγκεκριμένα, η οντολογική θεμελίωση της ταοϊκής διδασκαλίας συνοψίζεται στην παρακάτω φράση: Ο γυρισμός ειν’ η κίνηση του Τάο. Τούτο φανερώνεται στο να’ ναι κανείς έξω απ’ τη δύναμη. Όλα τα όντα πηγάζουν απ’ το Είναι το Είναι πηγάζει απ’ το Μη-Είναι (Λάο Τσε: Ταο τε κινγκ, 40)